

LINGUISTIC MARKERS OF FICTIONAL AND NON-FICTIONAL DISCOURSE IN LUCY&STEPHEN HAWKING'S WORK

Angelica Hobjilă

Assoc. Prof., PhD, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Lucy&Stephen Hawking's books illustrate, in children's literature, a remarkable interweaving of fictional with non-fictional discourse (here, in the scientific discourse version, adapted to the particularities of the audience). The fiction and non-fiction succeed one another surprisingly at first, and later naturally, entertaining, useful, in a reading that gives the child-reader (but not only) landmarks for building a world that is open, that builds and reveals itself with every page, with each new volume. This paper aims to analyse the volumes: George's Secret Key to the Universe, George's Cosmic Treasure Hunt, George and the Big Bang, by Lucy&Stephen Hawking, translated in Romanian (noting, however, that the same features can be found in the fourth volume of the series, George and the Unbreakable Code). The proposed analysis does not reflect a literary critical perspective, but, instead, it contains an inventory of linguistic markers pegging out the following map: fiction – non-fiction – fiction – non-fiction – fiction etc.; it is about markers, mostly about those that can be found at lexical and grammatical level, and which, also, have pragmatic implications.

Keywords: lexical marker, grammatical marker, discourse, fiction, non-fiction

Introducere

Discursul ficțional și cel nonficțional sunt prezentate, cel mai frecvent, în opoziție, atât în lucrările de teorie literară, de stilistică, de pragmatică, în general, de teorie a limbii și a limbajului, cât și în cele consacrate comunicării literare și nonliterare. Realitatea comunicativă reflectă, de altfel, aceleași premise dihotomice, cu excepții care vin, însă, să potențeze caracteristicile ambelor tipuri de discurs. O astfel de excepție o constituie și volumele lui Lucy&Stephen Hawking (este vorba despre *George și cheia secretă a Universului*, *George în căutare de comori prin Cosmos*, *George și Big Bangul* și, mai nou, despre *George and the*

Unbreakable Code); acestea se disting, în literatura pentru copii, printr-o remarcabilă îmbinare a discursului ficțional cu cel nonficțional (aici, în varianta discurs științific, adaptat particularităților de receptare ale publicului-țintă).

Ficțiunea și non-ficțiunea se succed, în cărțile menționate, surprinzător inițial, firesc ulterior, antrenant, util, într-o lectură care oferă cititorului-copil (și nu numai) repere pentru o lume care se construiește, se deschide și se dezvăluie cu fiecare pagină, cu fiecare nou volum. Lucrarea de față vizează analiza volumelor *George și cheia secretă a Universului / George's Secret Key to the Universe*, *George în căutare de comori prin Cosmos / George's Cosmic Treasure Hunt*, *George și Big Bangul / George and the Big Bangs*, de Lucy&Stephen Hawking, traduse în română, cu precizarea că aceleași caracteristici sunt reperabile și în cel de-al patrulea volum al seriei, *George and the Unbreakable Code*, construit pe același tipar al complementarității ficțiune – știință/ popularizare/explicitare a științei.

Analiza propusă nu reflectă o perspectivă critic-literară, ci conține un inventar al mărcilor lingvistice care jalonează acest parcurs repetat dinspre discursul ficțional către cel nonficțional și invers; este vorba despre mărci reperabile, cu precădere, la nivel lexical și la nivel gramatical, cu implicații, însă, și de ordin pragmatic.

1. Discurs ficțional – discurs nonficțional: precizări teoretice

Literatura de specialitate subsumată unor domenii mai mult sau mai puțin complementare, cu grade diferite de generalitate și aplicabilitate (lingvistica, stilistica, pragmatica, teoria literară, teoria comunicării, teoria discursului etc.) prezintă, în principiu, discursul ficțional și discursul nonficțional în opoziție.

Astfel, cercetătorii subliniază că discursul ficțional presupune o relație de ordinul al doilea – prin intermediul personajelor, al acțiunii, al reperelor spațio-temporale etc. – cu realitatea (Godoy, Ferreira, 2014, p. 550), el implicând „portretizarea unei părți a lumii/realității” (Routley, 1979, p. 3), raportarea la o „lume alternativă” (Ryan, 1980, p. 403). În contrapondere, discursul nonficțional și, în mod special, cel științific (avut în vedere în analiza de față) reflectă o modalitate de transmitere, de către autor, a unor informații despre „ceva” (Vignaux, 1988, p. 223) sau, mai nuanțat, se concretizează într-un „discurs de informare”, într-o „organizare de enunțuri”, realizată în vederea înțelegerii acesteia de către destinatarul vizat (Grize, 1992, p. 41). În cadrul discursului științific se operează distincția între „discursul științific propriu-zis sau de cercetare”, „discursul științific didactic” și „discursul științific de popularizare” (Matei, 2004, p. 1040; Jacobi, 1985 etc.), toate variantele

presupunând valorificarea limbajului științific în calitatea sa de „vector de cunoștințe” (Toma, 2015), respectiv a termenilor științifici – ca „principale[le] vehicule ale informației” (Matei, 2004, p. 1040).

Utilizarea „univocului” în construirea mesajului științific (Grize, 1992, p. 45), respectiv asocierea text – imagine (Jacobi, 1987) – fotografii/ ilustrații/ scheme etc. în discursul de popularizare a științei (Jacobi, 1985) și în discursul științific, în general (Mathis, 1997) se constituie, de asemenea, în atribute ale acestui tip de discurs, alături de diferitele tipuri de mărci reperabile la diferitele straturi ale studiului textual.

Sunt analizate, de exemplu, din sistemul acestor mărci reperabile în discursul științific: „mărcile tranziției”, prin care sunt subliniate relațiile stabilite între diferite componente ale textului, relații de complementaritate, relații contrastive, conclusive etc. (Herriman, 2014, p. 4): *apoi, deci, așadar, în concluzie, dimpotrivă, în contrast cu* etc. (vezi și Grize, 1992, p. 50 – pentru *deci, astfel, în consecință, pentru că*); mărcile încadrării (Herriman, 2014, p. 5): *această scurtă incursiune prin..., scopul acestui...;* mărcile endoforice, care trimit către anumite componente ale textului (Herriman, 2014, p. 6), având rol anaforic, respectiv cataforic: *după cum am arătat mai sus, vom detalia în continuare...;* mărcile metalingvistice, explicând anumite componente ale codului valorificat în text – de exemplu, explicarea unor termeni științifici, a unor neologisme etc.; „mărcile evidențierii”, care implică actualizarea unor trimiteri către autori citați (Herriman, 2014, p. 7): *după cum se spune în...;* relativizările, care atrag atenția asupra posibilității existenței și ale altor opinii în domeniu (Herriman, 2014, p. 7): *probabil;* sublinierea/întărirea opiniei autorului prin „boosters” (Herriman, 2014, p. 7) – *fără îndoială, cu siguranță;* „mărcile atitudinii autorului” (Herriman, 2014, p. 8): *din păcate, paradoxal, din fericire, ciudat;* „mărcile angajării” cititorului (Herriman, 2014, p. 8) – prin folosirea persoanei a doua singular, a pluralului persoanei întâi, a structurilor interogative și imperative care-l vizează/ implică pe cititor etc. (pentru dominanta asertivă, imperativă sau interogativă a mesajului, vezi și Mathis, 1997); mărcile prezenței, în text, a autorului acestuia (Herriman, 2014, p. 9) – persoana întâi singular; folosirea de enunțuri eliptice, valorificarea parantezelor, utilizarea diatezei pasive, a formulelor, a anumitor aspecte tipografice – componente marcate cu puncte/ subpuncte, bold, cromatică, font etc. (Mathis, 1997).

Unele studii de specialitate propun o perspectivă investigativă ce asociază/ disociază atributele celor două tipuri de discurs – ficțional și nonficțional (aici, cu particularizarea discurs științific). Sunt vizate, de exemplu: necesitatea raportării unora dintre elementele discursului ficțional la elemente ale discursului nonficțional (Barwich, 2013); caracterul

„imitativ” al situației de comunicare reflectate de discursul ficțional (Koten, 2012, p. 177) *versus* oglindirea realității în discursul nonficțional; analiza discursului ficțional din perspectiva maximelor de calitate, cantitate și manieră ale lui Grice (Godoy, Ferreira, 2014, p. 549); raportul personal – impersonal în discursul ficțional (Ryan, 1981) și, prin extindere, în cel nonficțional; valorificarea anaferei în discursul literar *versus* în discursul științific, unde se preferă repetarea conceptelor (Mathis, 1997); rolul timpului și al persoanei în cadrul narațiunii *versus* rolul aceluiași categorii gramaticale în discursul nonficțional, unde îndeplinesc, prin excelență, funcție deictică (Segal et al., 1997); folosirea persoanei întâi plural în discursul științific *versus* în cel literar, unde poate reflecta o anumită „strategie de manipulare a cititorului” (Mathis, 1997) etc.

Trebuie subliniată, în contextul analizei propuse în lucrarea de față, distincția dintre discursul științific „pur” și cel de „popularizare” a științei, care „se mulțumește să parafrazeze, să reformuleze și să traducă ezoterismul primului” (Jacobi, 1985); este vorba despre o „traducere intralinguală” (Jacobi, 1985), implicând adaptarea discursului științific propriu-zis la particularitățile de receptare și decodare ale publicului-țintă, aspect care caracterizează prin excelență paginile de „explicare” a noțiunilor științifice din volumele lui Lucy&Stephen Hawking.

2. Mărci lingvistice ale translării ficțional – nonficțional reperabile în volumele lui Lucy&Stephen Hawking

Parcursul original ficțional – nonficțional – ficțional – nonficțional – ficțional etc. se reflectă, în planul atributelor discursului, pe de o parte, prin translarea dinspre atributele lingvistice și pragmatice ale ficționalului către cele ale nonficționalului și, pe de altă parte, prin inventarierea unor aspecte comune celor două tipuri de texte reperabile în volumele lui Lucy&Stephen Hawking: *George și cheia secretă a Universului / George’s Secret Key to the Universe, George în căutare de comori prin Cosmos / George’s Cosmic Treasure Hunt, George și Big Bangul / George and the Big Bangs*. Dintre mărcile lingvistice, vor fi avute în vedere în continuare cu precădere cele de ordin lexical, morfologic și sintactic, cu repercusiuni și în plan pragmatic, cu precizarea că analiza este una selectivă, centrată pe reperarea acelor mărci care conferă coerență și unicitate arhitecturii volumelor vizate (nu vor fi exemplificate, așadar, toate mărcile specifice discursului ficțional/ nonficțional).

Se disting, în acest sens, în volumele analizate, următoarele mărci lexicale și gramaticale valorificate în discursul ficțional, reflectând, aici, subsumarea, pe de o parte, față

de planul literar și, pe de altă parte, față de discursul nonficțional, științific, cu care se asociază:

(a) prenume și nume comune (George, Eric, Annie, Susan, Oliver, Graham, Daisy, Terence, Emmett, Jenna, Vincent, Zuzubin, George Greenby, dr. Reeper, Annie Bellis, dr. Ling etc.), supranume/ porecle (Zbirul, Coșu', Ogaru'), dar și nume care reflectă preocuparea pentru știință a personajelor (Cosmos, numele calculatorului lui Eric);

(b) nume de personalități din domeniul științei: Galilei (*George și cheia secretă a Universului*, p. 34), Einstein (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 140); unele – chiar în structuri „colocviale”, dublări ale unora consacrate în situații comune de comunicare: „Cum, în numele lui Einstein, s-a putut întâmpla așa ceva? întrebă Eric stupefiat.” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 227);

(c) termeni și sintagme de specialitate: „spațiul extraterestru”, „particule” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 48), uneori chiar cu marcare grafică: [de exemplu, cu italice] „reacție de fuziune nucleară” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 52), „asteroizi” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 119), „[robotul Homer] asolizase” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 83), „portalul invers” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 184), „sistem stelar binar” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 238), „declanșarea bombei cuantice” (*George și Big Bangul*, p. 230), „fluxurile de protoni erau ejectate din conductele acceleratorului” (*George și Big Bangul*, p. 263); acestora li se adaugă formele utilizate în structuri „colocviale”, dublete ale celor din comunicarea cotidiană: „Pe toate undele gravitaționale! exclamă Eric.” (*George și Big Bangul*, p. 62), „N-ați putea rămâne veșnic blocați cu cei trei quarci și cu puzderia de perechi quarc-antiquarc și de gluoni care mișună în interiorul unui proton?” (*George și Big Bangul*, p. 244);

(d) cuvinte derivate, implicând afixe neologice: „inimaginabil” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 54), „megacolosală” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 144), „decontaminare” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 210), „supercalculator” (*George și Big Bangul*, p. 227) etc. sau, dimpotrivă, afixe comune atașate unor termeni mai noi, la origine din domeniul tehnic: „calculatoasă” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 161);

(e) cuvinte și expresii din alte sisteme lingvistice (aici, din limba franceză), actualizate de către personaje (aici, cu precădere, de către personajul feminin Annie, ca modalitate de a ieși în evidență): „corps de ballet” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 21), „bonjour”, „merci” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 73);

(f) elemente argotice: „Renghi sau haleală” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 148), „Hei, gașcă! Vino-ncoa!” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 150); „ard gazu’!”, „ține-ți fleanca!”, „nu te mai zgâi de pomană la ecranu’ meu”, „pen’ că n-am chef s-o lălăi cu blegovaniiiăștia”, „babacu’ e terminat, dar absolut terminat că i-a bulit careva robotu’”, „ce nașpa!” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, pp. 126-127);

(g) structuri comunicative specifice altor coduri – de exemplu, folosind elementele sistemului binar: „1101011! gemu Cosmos” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 124);

(h) ipostaza particulară a unui „eu” literar: *eu – Eric – Stephen Hawking*, în condițiile explicitării din al doilea volum: „*Stephen Hawking (pseudonim „Eric”)*, profesor lucasian de matematică, Universitatea Cambridge, Marea Britanie” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 7);

(i) adjective care reflectă atitudinea unui personaj față de un anumit aspect al realității prezentate: „Asta este fizica, George, *captivanta, măreața și fascinanta fizică.*” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 28); „Uau! Asta e o fizică *tare specială!* spuse Emmett, impresionat.” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 164), „Un nou tip de fizică!” (*George și Big Bangul*, p. 292) etc.;

(j) interjecții reflectând stări, atitudini ale personajelor: „uau!” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 16; *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 154), „Aiiiiiii” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 89; *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 157), „Uraa!” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 15), „sssst!” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 64), „Au! Au!” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 90); „Ăăă...” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 154) sau manifestări ale unor caracteristici de ordin tehnic: „PFIIuuuuu... PFIIuuuuu... PFIIuuuuu...” (*George și Big Bangul*, p. 262);

(k) elemente anaforice/ cataforice, valorificate în cadrul unei anumite componente a textului – „Reeper le arată o fiolă transparentă cu lichid. Am găsit *chestia asta*, adăugă el. Elixirul vieții.” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 265) – sau cu trimitere către subiectul volumului anterior (aici, *George și cheia secretă a Universului*): „Luând-o pe urmele [...] *Această* întâlnire întâmplătoare cu Eric și familia lui îi schimbă viața pentru totdeauna.” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 27);

(l) organizare (a volumelor) subsumată lucrărilor științifice: „Cuprinsul secțiunilor pe teme specifice: Această carte conține multe date științifice dispersate, dar și o serie de secțiuni separate, cu subiecte și informații pe teme specifice. Unii cititori doresc, poate, să consulte în

special aceste pagini.” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 301; vezi și *George și Big Bangul*, p. 8);

acestor mărci li se adaugă unele de ordin formal – desene asociate firului epic (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 97, 185, 209; *George și Big Bangul*, p. 21), cuvinte scrise cu majuscule: „DECONTAMINARE” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 210), „ENTER” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 82), „EGOISTT” (*George și Big Bangul*, p. 128), „ATLAS” (*George și Big Bangul*, p. 181) etc. – cu rol în sublinierea unora dintre coordonatele discursului ficțional.

Într-un demers similar, sunt reperabile, în discursul nonficțional, următoarele mărci lingvistice subsumate, pe de o parte, în volumele analizate, comunicării de tip științific și, pe de altă parte, relaționării cu cititorii-copii ai romanelor(-ficțiune) avute în vedere:

(a) nume de personalități din domeniul științei, actualizate în paginile „teoretice”: Einstein (*George și cheia secretă a Universului*, p. 97; *George și Big Bangul*, p. 150), dr. Frank Drake (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 80), Isaac Newton (*George și Big Bangul*, p. 39); în prezentarea de la începutul volumului *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 7: „Cele mai recente teorii științifice” – „câteva eseuri științifice extraordinare [...] scrise de următoarele personalități eminente din lumea științifică: [...] Stephen Hawking (pseudonim „Eric”), profesor lucasian de matematică, Universitatea Cambridge, Marea Britanie; [...] Geoff Marcy, profesor de astronomie, Universitatea Berkeley, California, SUA; câștigător al Premiului Shaw pentru astronomie” etc.; la începutul volumului *George și Big Bangul*, p. 7: „Cele mai recente teorii științifice”: „dr. Michael S. Turner, Universitatea din Chicago, SUA”, „dr. Kip S. Thorne, California Institute of Technology, SUA” etc.; la începutul volumului *George and the Unbreakable Code*: „Professor Peter W. McOwan, Queen Mary University od London; [...] dr. Toby Blench, Research Chemist” etc.;

(b) nume de personalități din domeniul științei, actualizate în discursul nonficțional „în ramă” – în citările din cartea scrisă de unul dintre personajele literare, Eric: cartea „Găurile negre” [„Cartea mea cea complicată simplificată pentru Annie și George” – *George și cheia secretă a Universului*, p. 224]: Einstein, Karl Schwarzschild (*George și cheia secretă a Universului*, p. 223), respectiv dintr-o altă carte scrisă de Eric și de prietenii săi: „Ghidul Universului” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, pp. 46-51);

(c) termeni decodabili de către cititorii-copii ai textelor de popularizare a științei (vezi *supra*, discursul științific de popularizare), prezentați în structuri simple: „Pe timp de zi, pe cer nu se vede decât o singură stea. E steaua cea mai apropiată de noi, steaua cea mai importantă pentru

viața noastră, căreia i-am dat un nume deosebit: Soarele” („Cerulea noaptea”, *George și cheia secretă a Universului*, p. 13); „Înainte de nașterea stelelor, în spațiu există doar molecule dintre cele mai simple. Cea mai frecventă este molecula de hidrogen, care se găsește în norii uriași de gaz din spațiul extraterestru în care iau naștere stelele. Ea este alcătuită din doi atomi de hidrogen legați între ei.” („Materia”, *George și cheia secretă a Universului*, p. 53); „Particulele de materie întunecată sunt timide, dar își pot lăsa din când în când amprenta într-un detector de particule extrem de sensibil.” („Partea întunecată a Universului”, *George și Big Bangul*, p. 178);

(d) sintagme exclamative, mărci ale implicării autorului textului și ale empatizării cu cititorul: „Mamă, se spectaculos ar fi!” („Partea întunecată a Universului”, *George și Big Bangul*, p. 178);

(e) structuri reflectând sinonimia *in praesentia*, ca modalitate de explicare, în metalimbaj, a unora dintre termenii de specialitate: „Un satelit este un obiect care orbitează – sau se rotește – în jurul unui alt obiect, ca Luna sau ca Pământul. Totuși, tindem să folosim cuvântul «satelit» în primul rând pentru a desemna obiecte construite de mâna omului – obiecte trimise în spațiu pe o rachetă, cu anumite sarcini” („Sateliți în spațiu”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 217); „Cunoscută sub numele de navigație prin satelit – sau satnav – ...” („Sateliți în spațiu”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 217); „funcția de undă colapsează (se restrânge)” („Lumea cuantică”, *George și Big Bangul*, p. 245);

(f) termeni/ sintagme care introduc diferite comparații/ similarități, facilitând decodarea mesajului științific de către cititorul-copil: „Acestea ar semăna cu acelea de pe Pământ...” („Marte”, *George și cheia secretă a Universului*, p. 185); „Alfa Centauri A este o stea galbenă și foarte asemănătoare cu Soarele nostru, dar mai puțin strălucitoare și puțin mai masivă.” („Alfa Centauri”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 247); „Seamănă cu o gigantică pistă electromagnetică de curse!” („Marele accelerator de hadroni (MAH)”, *George și Big Bangul*, p. 184); „Chimia este o știință care se ocupă cu precădere cu construirea a diverse lucruri pornind de la atomi, într-un fel de «Lego cu atomi».” („Partea întunecată a Universului”, *George și Big Bangul*, p. 175);

(g) termeni/ sintagme care introduc explicații: „Cele mai multe dintre tehnicile utilizate [...] sunt indirecte, ceea ce înseamnă că nu le putem vedea direct, ci observăm doar efectele existenței lor.” („Exoplanetele”, *George și cheia secretă a Universului*, p. 164); „Alfa Centauri A și Alfa Centauri B sunt stele binare. Aceasta înseamnă că, dacă ai sta pe o planetă care se rotește în jurul uneia dintre ele, ai vedea câteodată doi sori pe cer!” („Alfa Centauri”,

George în căutare de comori prin Cosmos, p. 247); „restul, adică peste 99% din datele obținute...” („Marele accelerator de hadroni (MAH)”, *George și Big Bangul*, p. 185); „O precizare: doar unul din zece atomi...” („Partea întunecată a Universului”, *George și Big Bangul*, p. 176);

(h) termeni/ sintagme care introduc exemplificări: „Unele, *cum ar fi* cometa Halley, sunt prinse...”; „Cometa Hyakutake, *de exemplu*, va mai călători...” („Cometele”, *George și cheia secretă a Universului*, p. 102); „...pot fi descrise drept numere, *ca de pildă* numărul de ore al unei zile...” („Despre cât de surprinzător de utilă e matematica pentru a înțelege Universul”, *George și Big Bangul*, p. 208); „evenimente mondiale majore – *ca, de exemplu*, înmormântarea președintelui american John F. Kennedy” („Sateliți în spațiu”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 218);

(i) sintagme care ordonează informațiile, facilitând decodarea lor de către cititor, în spiritul logicii autorului lor: „partea întâi, partea a doua, partea a treia, partea a patra, partea a cincea” (cartea „Găurile negre”, *George și cheia secretă a Universului*, p. 226); interogații cu rol în prefigurarea conținutului științific al cărții „Ghidul Universului” scrise de personajul literar, pentru copii: „Unde și cum a început viața, așa cum o cunoaștem noi? A început pe Pământ? Sau se poate să fi venit de pe Marte?” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 170);

(j) persoana a doua singular [+ vocativ], într-o formă de adresare directă către cititor: „Toate acestea sunt chestiuni pe care cercetătorii viitorului – de ce nu chiar *tu, cititorule?* – vor trebui să le exploreze și să le înțeleagă.” („Partea întunecată a Universului”, *George și Big Bangul*, p. 180);

(k) persoana a treia și persoana întâi plural, într-o translație spre comunicarea cotidiană, subsumată aici nonficționalului, dar asociabilă ficționalului, ca proiecție a viitorului: „În viitor, este posibil ca niște «turiști spațiali» să efectueze zboruri scurte, suborbitale. Și, cine știe, poate într-o bună zi vom avea șansa să ne petrecem vacanța pe Lună!” („Zborul spațial cu echipaj uman”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 139);

(l) persoana întâi plural valorificată ca formă de implicare a cititorului în „formularea/ explicarea” informațiilor de ordin teoretic: „sistemul *nostru* numeric normal funcționează în baza 10.” („Codul binar”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 126), „experimentul *nostru*”, „s-ar putea ca în câteva zeci de ani să reușim să detectăm o emisie slabă” („Contactul cu extraterestrii”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 107), „ne dă indicații cu privire la...” („Cometele”, *George și cheia secretă a Universului*, p. 102), „Lumea *noastră* de zi cu zi” („Lumina și modul ei de deplasare prin spațiu”, *George în căutare de comori prin*

Cosmos, p. 32), „deși viteza este foarte mare, lumina Soarelui tot are nevoie de opt minute pentru a ajunge la noi.” („Lumina și modul ei de deplasare prin spațiu”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 32), „Grupul nostru Local de Galaxii” („Andromeda”, *George și Big Bangul*, p. 155);

(m) sintagme reflectând invocarea opiniei cercetătorilor în domeniu: „oamenii de știință cred că...” („Materia”, *George și cheia secretă a Universului*, p. 52), „astronomii au descoperit...” („55 Cancri”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 254), „savanții au studiat foarte intens teoria M...” („Teoria M – 11 dimensiuni”, *George și Big Bangul*, p. 286) – vezi, în acest sens, și tendința cititorilor-copii de a se raporta la o „autoritate”;

ca exemple de „formalizare” a conținutului mesajului științific, pot fi amintite aici și formulele de tipul: „ $E = mc^2$, unde E reprezintă energia, m – masa, iar c – viteza luminii” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 97; *George și Big Bangul*, p. 178); „ $N = N^* \times f_p \times n_e \times f_l \times f_i \times f_c \times L$ ” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 80); o serie de diagrame (*George și Big Bangul*, pp. 170-171), grafice (*George și Big Bangul*, p. 187) etc. și fotografii însoțite de explicații: „Galaxie spiralată – imagine interferometrică” (*George în căutare de comori prin Cosmos*); „Marte. Portocaliul din mijloc reprezintă o furtună de praf răspândită pe o foarte largă arie, iar petele bleu și albicioase vizibile sus și în stânga sunt nori compuși din ace de gheață.” (*George și cheia secretă a Universului*); „Punctulețul roșu palid (o imagine în infraroșu) arată una dintre cele mai vechi galaxii observate vreodată în Universul nostru.” (*George și Big Bangul*) etc.

În ideea raportării – necesare – a unora dintre elementele discursului ficțional la elemente ale discursului nonficțional (Barwich, 2013), pot fi invocate, în contextul analizei de față, și mărci (reperabile, în volumele vizate, în ambele tipuri de texte) precum:

(a) substantive proprii din domeniul științei – valorificate deopotrivă în discursul ficțional: Pământ, Soare, Lună (*George și cheia secretă a Universului*, p. 34), Univers (*George și cheia secretă a Universului*, p. 42, 43, 44 etc.; *George și Big Bangul*, p. 23), Sistemul Solar, Jupiter, Saturn, Neptun, Uranus, Marte, Venus (*George și cheia secretă a Universului*, p. 106), Sistemul Solar, Mercur, Saturn, Neptun, Pământ (*George și Big Bangul*, p. 22) etc., respectiv în cel științific (*George și cheia secretă a Universului*, p. 35; *George și cheia secretă a Universului*, p. 108-109) etc.; folosirea unui substantiv propriu în discursul ficțional (Saturn – *George și cheia secretă a Universului*, p. 110-111; Venus – *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 23; Big Bangul – *George și Big Bangul*, p. 88) este dublată de actualizarea lui în discursul nonficțional de prezentare științifică a elementului numit: „Saturn”, *George și cheia*

secretă a Universului, p. 112; „Venus”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, pp. 24-25; „Big Bangul – o prelegere științifică”, *George și Big Bangul*, pp. 90-95 etc.; vezi și indicarea, în firul epic, în calitate de reper spațial, a Andromedei (*George și Big Bangul*, p. 154), urmată de prezentarea științifică „Andromeda” (*George și Big Bangul*, pp. 155-156);

(b) abrevieri consacrate: „NASA (National Aeronautics and Space Administration)” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, pp. 136-137; *George și Big Bangul*, p. 60); „unități astronomice (UA)” („55 Cancri”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 254), „sistem de poziționare globală (GPS)” („Sateliți în spațiu”, *George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 217); „Marele accelerator de hadroni (MAH)” („Marele accelerator de hadroni (MAH)”, *George și Big Bangul*, p. 184);

(c) numerale de diferite tipuri (ordinale, cardinale, fracționare, adverbiale etc.), în exprimare cifrică sau literală, utilizate atât în discursul ficțional – „capitolul douăzeci și șapte” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 236), „partea a doua” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 226), „ajunse pe Forest Way numărul 42” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 238), „Etapă T minus șapte minute și treizeci de secunde” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 9), „1961” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 80), „Încet, fata rostea: Cinci, patru, trei, doi, UNU!” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 266); „opt comutatoare” (*George și Big Bangul*, p. 167), „2400 de kilometri diametru” (*George și Big Bangul*, p. 239), „ceasul ajunsese să arate 19:30” (*George și Big Bangul*, p. 261) –, cât și în cel nonficțional: „Distanța medie de la Soare: 149,6 milioane de kilometri. 70,8% din suprafața Pământului [...]” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 282); „se deplasează cu viteza luminii (299 792,5 km/s)” (*George în căutare de comori prin Cosmos*, p. 65); „Detectorul are 21 de metri lungime, 13 metri lățime, 10 metri înălțime și cântărește 5600 de tone.” (*George și Big Bangul*, p. 186);

(d) termeni de specialitate utilizați în discursul ficțional, dublați, de cele mai multe ori, prin explicații, în discursul nonficțional, aici științific: de exemplu, folosirea termenului „particule” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 48), în asociere cu textul de explicare a fenomenului științific: „Particulele” (*George și cheia secretă a Universului*, p. 49).

După cum am subliniat *supra*, analiza este una selectivă, de aici și inventarul limitat de mărci lingvistice (cu implicații pragmatice, în sfera raportului locutor – interlocutor, autor – text – cititor etc.) reperabile în volumele analizate. Demersul investigativ rămâne, așadar, deschis, cu atât mai mult în contextul unui corpus atât de generos, așa cum este cel constituit din volumele lui Lucy&Stephen Hawking.

Concluzii

Arhitectura specială a volumelor lui Lucy&Stephen Hawking (traduse în română: *George și cheia secretă a Universului / George's Secret Key to the Universe*, *George în căutare de comori prin Cosmos / George's Cosmic Treasure Hunt*, *George și Big Bangul / George and the Big Bangs*; pentru extindere, vezi și *George and the Unbreakable Code*) a reprezentat principala premisă a studiului propus, într-o analiză „altfel” – din perspectiva caracteristicilor codului/ codurilor valorificat(e) – a translării originale, repetate, dinspre discursul ficțional către cel nonficțional și invers.

Lucrarea de față reflectă, de altfel, doar o parte dintre mărcile lingvistice, preponderent lexicale și gramaticale (termeni/ sintagme de diferite tipuri, coduri valorificate, elemente morfologice, coordonate de ordin sintactic etc. – fără o diferențiere a acestora pe categorii), cu implicații pragmatice, ale „jocului” autorilor: un „joc” respectând atât „regulile” ficționalului, cât și pe cele ale nonficționalului (aici, în ipostaza discursului științific de popularizare), toate subsumate ideii de îmbinare/ alternare a genurilor și de adaptare a mesajului la particularitățile de receptare ale publicului-țintă (nespecializat în sfera științei) reprezentat de cititorii-copii de diferite vârste (și nu numai).

BIBLIOGRAFIE:

- Barwich, A.-S. (2013). *Science and Fiction: Analysing the Concept of Fiction in Science and its Limits. Journal for General Philosophy of Science*. Vol. 44, Issue 2, pp. 357-373.
- Godoy, E.; Ferreira, R. B. (2014). *The communicative relevance in fictional discourse. Linguagem em (Dis)curso – LemD*, Tubarão, SC, v. 14, n. 3, pp. 545-556.
- Grize, J.-B. (1992). *Sur la nature du discours d'information scientifique. ASTER*. No 14, pp. 41-52.
- Herriman, J. (2014). *Metadiscourse in English and Swedish Non-fiction Texts and their Translations. Nordic Journal of English Studies*, 13(1), pp. 1-32.
- Jacobi, D. (1985). *Sémiotique du discours de vulgarisation scientifique. Semen*[Online], 2 | 1985, Online since 21 August 2007, connection on 24 November 2015. URL : <http://semen.revues.org/4291>.
- Jacobi, D. (1987). *Textes et images de la vulgarisation scientifique*. Peter Lang.
- Koten, J. (2012). *Searle's Approach to Fiction (Extending the Concept to Other Media). Organon*, 19, pp. 173-178.

- Mathis, G. (1997). *Stylistique et discours scientifique*. *ASp.* 15-18, pp. 157-183.
- Routley, R. (1979). *The semantical structure of fictional discourse*. *Poetics*. Volume 8, Issues 1-2, pp. 3-30.
- Ryan, M.-L. (1980). *Fiction, non-factual, and the principle of minimal departure*. *Poetics*. Volume 9, Issue 4, pp. 403-422.
- Ryan, M.-L. (1981). *The pragmatics of personal and impersonal fiction*. *Poetics*. Volume 10, Issue 6, pp. 517-539.
- Segal, E.M.; Miller, G.; Hosenfeld, C.; Mendelsohn, A.; Russell, W.; Julian, J.; Greene, A.; Delphonse, J. (1997). *Person and tense in narrative interpretation*. *Discourse Processes*. Vol. 24, Issue 2-3, pp. 271-307.
- Toma, C. A. (2004). *Cohésion informative dans le discours scientifique*. *7es Journées internationales d'Analyse statistique des Données Textuelles*, pp. 1039-1050.
- Toma, A. (2015). *L'architecture relationnelle du texte scientifique*. *Généralisation. Particularisation. Exemplification. Exception. Reformulation*. EME Éditions.
- Vignaux, G. (1988). *Le discours acteur du monde*. *Énonciation, argumentation et cognition*. Ophrys.
- Izvoare:**
- Hawking, Lucy & Stephen (2014). *George și Big Bangul*. Ilustrații de Garry Parsons. Traducere din engleză de Antonia Cristinoi Bursuc. București: Humanitas Junior.
- Hawking, Lucy & Stephen (2014). *George și cheia secretă a Universului*. Ilustrații de Garry Parsons. Traducere din engleză de Antonia Cristinoi Bursuc. București: Humanitas Junior.
- Hawking, Lucy & Stephen (2014). *George în căutare de comori prin Cosmos*. Ilustrații de Garry Parsons. Traducere din engleză de Antonia Cristinoi Bursuc. București: Humanitas Junior.
- Hawking, Lucy & Stephen (2014). *George and the Unbreakable Code*. Illustrated by Garry Parsons. London: Random House Children's Publishers.